PROSTO Підтримка доступності послуг в Україні

LAW WAR

29.03.2022

ПРО ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ (ВПО)
(у зв'язку з повномасштабною агресією рф проти України з 24.02.2022)

У цьому експертному документі даються відповіді на питання:
- хто має право на статус ВПО
- як отримати статус ВПО / куди звертатися
- які документи потрібно надати для взяття на облік ВПО
- процедура взяття на облік та отримання довідки ВПО
- отримання довідки про ВПО через «Дію»
- загальні права ВПО та послуги, які можуть отримувати ВПО
- спеціальні права ВПО / «нові виплати»
- основні нормативно-правові акти щодо ВПО.
Також надаються адресні рекомендації громадянам (як ефективніше скористатися своїми правами), органам місцевого самоврядування (як краще обслуговувати ВПО) та Уряду України (як поліпшити державну політику з цього питання та її реалізацію).

1. Хто має право на статус ВПО

Люди, які змушені покинути своє постійне місце проживання у зв'язку з воєнними діями, є внутрішньо переміщеними особами (ВПО). Зокрема, це стосується осіб, які перемістились з регіонів, де ведуться активні бойові дії, і перелік цих регіонів визначений Урядом (розпорядження КМУ від 06.03.2022 №204 – для єПідтримки: Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Київська області, м. Київ, Луганська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернігівська області).

Для отримання статусу ВПО потрібно стати на відповідний облік та отримати довідку ВПО. На практиці статус ВПО також надають особам, які переміщаються в межах «небезпечних» областей з розпорядження КМУ №204. Вважаємо це правильним підходом, адже вимушене переміщення особи з постійного місця проживання в іншу територіальну громаду, дійсно має надавати право на всебічну підтримку держави.

<u>Рекомендації громадянам</u>: Якщо Ви не потребуєте допомоги держави то отримувати статус ВПО – це не обов'язок, а Ваше право. Але Ви можете стати принаймні на облік ВПО, щоб полегшити виконання ОМС та державі своїх функцій (з визначення потреб у гуманітарній допомозі, медичній, освітній тощо інфраструктурі).

<u>Рекомендації ОМС</u>: оскільки питання «нових» ВПО (після агресії рф 24.02.2022) врегульовано на національному рівні, зокрема з часу ухвалення Постанови КМУ від 13.03.2022 №269, то органам місцевого самоврядування (ОМС), у разі дієвого обліку ВПО із застосуванням передбачених механізмів чи інструментів на національному рівні, не рекомендується впроваджувати додаткових місцевих обліків та статусів для таких осіб. Якщо такі тимчасові місцеві обліки використовувалися раніше, то їх потрібно привести у відповідність до національного законодавства, тобто узгодити або скасувати.

<u>Рекомендації Уряду:</u> Частина громадян, можливо, не потребують статусу ВПО, бо не потребують фінансової підтримки держави та гуманітарної допомоги тощо. Але ОМС і держава зацікавлені мати інформацію і про таких осіб, принаймні кількісну в розрізі громад. Тут Уряду можна розглянути питання про запровадження ще додаткового нового механізму - «реєстрації тимчасового місця проживання» (у декларативному порядку), або інші найпростіші форми обліку (телефонна чи електронна реєстрація-

повідомлення), без надання будь-якого спеціального статусу та додаткових прав. У цю ж категорію можуть потрапити і громадяни, що переміщуються у межах відносно безпечних регіонів, і в принципі не мають права на статус ВПО. Також потрібно пам'ятати, що частина громадян переміщається на постійне місце проживання і повинна мати відповідні можливості реєстрації/декларування нового місця проживання.

2. Як отримати статус ВПО / куди звертатися

З березня 2022 року Урядом визначено три «точки» для звернення за довідкою про взяття на облік ВПО та отримання відповідної довідки. Крім органів соціального захисту населення райдержадміністрацій та місцевих рад колишніх міст обласного значення (тобто крім УСЗН) передбачено, що після доопрацювання на центральному рівні програмного комплексу «Соціальна громада», людина за довідкою може також звернутись і до уповноваженої особи громади (анонсовано, що це запрацює з 28.03.2022) (тобто особи, визначеної органом місцевого самоврядування, наприклад, старости тощо) або до ЦНАП (центру надання адміністративних послуг). При цьому і ЦНАП, і уповноважені особи громади визначені не просто фронт-офісами для прийняття заяви, а наділені повноваженнями «приймати рішення», тобто видавати довідку про взяття на облік особи, яка звернулася, та надати статус ВПО.

Також незабаром має з'явитися можливість подати заяву і через Портал Дія.

Зауважуємо, що наразі на практиці не всі ЦНАП працюють з даною послугою (взяття на облік ВПО). Це залежить від спроможностей конкретного ЦНАП / ОМС та інших факторів.

Також Міноборони нагадує, що військовозобов'язані ВПО, які підлягають мобілізації, повинні стати на облік у військовому комісаріаті (теперішня назва – територіальні центри комплектування та соціальної підтримки).

<u>Рекомендації громадянам:</u> Уточнюйте інформацію у конкретній громаді, де можна стати на облік ВПО та отримати довідку ВПО, оскільки на перших етапах ще не всі технічно та організаційно готові виконувати ці повноваження через три канали (УСЗН, ЦНАП, уповноважені особи громади). Отже, в одних громадах це можуть бути тільки УСЗН, в інших тільки уповноважені особи чи ЦНАП. Перевіряйте інформацію дистанційними каналами у громаді проживання.

<u>Рекомендації ОМС:</u> потрібно якнайшвидше забезпечити виконання нормативних актів і забезпечити виконання Постанови КМУ від 13.02.2022 №269 щодо трьох каналів обліку ВПО. Зокрема, потрібно долучити до цієї роботи ЦНАП та уповноважених осіб у старостинських округах (якщо це актуально з точки зору територіальної доступності). Якщо у Вашій громаді УЗСН працює тільки через ЦНАП, то відповідно треба донести цю інформацію до мешканців, у тому числі ВПО.

<u>Рекомендації Уряду:</u> Можливо, в урядових актах було б доцільніше визначати, що точки обслуговування і прийняття рішень в ОМС визначаються самим ОМС з числа трьох можливих, визначених Урядом (тобто за формулою «та/або»). Оскільки це дійсно може бути по-різному у кожній громаді, і цю специфіку легше врахувати саме ОМС на місцевому рівні.

3. Які документи потрібно надати для взяття на облік ВПО

За загальним правилом, особа має подати **паспорт** (тобто це документ, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, а для інших осіб інший документ, що підтверджує спеціальний статус особи) **або свідоцтво про народження дитини** (та відповідно документи, що підтверджують родинністосунки з малолітньою особою).

У разі відсутності відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, заявник надає докази, що підтверджують факт проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення (військовий квиток з відомостями щодо проходження

військової служби; трудова книжка із записами про трудову діяльність; документ, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно; <…> тощо). Детальніше визначено в Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік ВПО, затвердженому Постановою КМУ від 01.10.2014 №509.

Також треба взяти до уваги нове регулювання – зміни за Постановою КМУ від 20.03.2022 №332, що крім зареєстрованого/задекларованого місця проживання використовуються як критерій (доказ) – місце сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

На практиці серед документів від особи вимагається довідка про індивідуальний **податковий номер** (РНОКПП).

Також в окремих громадах вимагається довідка про взяття на військовий облік за фактичним місцем проживання / перебування.

Рекомендації громадянам: перед візитом до органу влади спробуйте у дистанційному режимі з'ясувати перелік документів, які можуть бути Вам потрібні для отримання довідки ВПО.

Рекомендації ОМС: дотримуйтесь вимог законодавства. Не вимагайте від громадян документи не передбачені законодавством. Зокрема, військовий облік є окремим обов'язком особи, що підлягає мобілізації, і отримання статусу ВПО не залежить від виконання цього обов'язку особою, якщо це прямо не зазначено серед підстав для відмови у видачі довідки ВПО.

Рекомендації Уряду: чіткіше визначити перелік документів, що мають бути надані особою для взяття на облік ВПО.

4. Процедура взяття на облік та отримання довідки ВПО

За Постановою КМУ від 13.03.2022 №269 уповноважена особа територіальної громади / центру надання адміністративних послуг **приймає рішення** та **видає довідку** внутрішньо переміщеній особі **і реєструє заяву** з формуванням електронної справи з використанням інформаційних систем Мінсоцполітики для включення інформації про внутрішньо переміщену особу до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

Тобто за загальним правилом, особа має отримувати довідку про ВПО невідкладно. Також, очевидно, що невідкладність вже має застосовуватися в ситуації, коли особа звернулася в УСЗН, що і раніше приймав такі рішення та має необхідні технічні умови (доступ до інформаційних систем Мінсоцполітики), щоб рішення приймалося і фіксувалося невідкладно.

Щодо додаткових суб'єктів, які не працювали з ВПО до березня 2022 року, то тут очевидно повинна бути технічна спроможність працювати з інформаційною системою Мінсоцполітики. Тобто йдеться про потребу підключення до відповідного реєстру чи іншого формату е-взаємодії.

Рекомендації громадянам: треба уточнити, чи суб'єкт, до якого Ви плануєте звернутися, вже працює з послугою щодо обліку ВПО.

Рекомендації ОМС: треба налаштувати технічну взаємодію усіх точок доступу до послуги з обліку ВПО та інформаційної системи Мінсоцполітики.

Рекомендації Уряду: врахувати організаційно-технічні можливості ОМС, їх додаткових точок обслуговування, налагодити взаємодію з інформаційною системою Мінсоцполітики. Враховуючи простоту справи, можливо тут могло б йтися і про використання найпростішого порядку: ЦНАП чи уповноважена особа приймає рішення і видає довідку, а далі в будь-який спосіб взаємодіє з УСЗН / Мінсоцполітики для внесення інформації до відповідної бази даних (як електронними каналами через СЕВ ОВВ, так і через інші технічні рішення; та можливо, навіть передаючи лише паперові справи, до часу налаштування технічних рішень).

Щодо доопрацювання ІС «Соціальна громада», то (за офіційною інформацією – доступно з 28.03.2022, але уточнюйте у громаді проживання).

5. Отримання довідки про ВПО через «Дію»

Постанова КМУ від 13.03.2022 №269 передбачає можливість отримання статусу ВПО і через Єдиний державний вебпортал електронних послуг (Портал Дія).

Рекомендації громадянам: Слідкуйте за офіційними повідомленнями про готовність функціоналу «Дії» для отримання статусу ВПО. Після відкриття такої можливості використовуйте саме електронну комунікацію, адже це заощаджує і Ваші ресурси, і ресурси держави.

Рекомендації ОМС: Проінформуйте мешканців громади про час готовності Порталу Дія до надання цієї послуги.

Рекомендації Уряду: Додатково проінформувати громадян про запровадження цієї послуги на Порталі Дія з часу її реальної доступності. Якщо буде застосовуватися тестовий режим, то попереджати і про тестовий режим, і про повноцінне функціонування.

Також важливо чітко врегулювати, хто тут буде суб'єктом прийняття рішення (СНАП – суб'єктом надання адміністративної послуги), особливо коли йдеться про автоматизований режим. Зокрема, важливо визначитися, як буде відбуватися інформування УСЗН/ОМС за місцем фактичного тимчасового місця проживання ВПО. Адже саме там потрібно вирішувати різні питання життєзабезпечення громади, і підтримувати зв'язок з ВПО.

Також при автоматизованому режимі прийняття рішення важливо забезпечити права особи (суб'єкта звернення) на консультування (технічну підтримку), на інформування про причини у разі неможливості отримання позитивного результату, і про порядок оскарження відмовного рішення.

6. Загальні права ВПО та послуги, які можуть отримувати ВПО

ВПО користуються загальними правами, як і всі інші громадяни. Довідка про взяття на облік ВПО і підтверджене у ній фактичне місце проживання особи дає право на отримання адміністративних та інших публічних послуг, які «прив'язані» до зареєстрованого місця проживання чи мають суттєвіший вплив на їх реалізацію, принаймні у великих містах (як-от, влаштування дитини в ДНЗ/ЗОШ тощо).

Наразі абсолютна більшість адміністративних послуг мають екстериторіальний характер: реєстрація актів цивільного стану, паспортні послуги (раніше – крім першого «внутрішнього паспорта», вклейки фото до паспорта у формі книжечки), державна реєстрація бізнесу, громадських об'єднань та речових прав на нерухоме майно, увесь спектр адміністративних послуг соціального характеру, реєстрація транспортних засобів, видача/обмін посвідчення водія.

Щодо таких публічних послуг як медичне обслуговування, то будь-яка особа може вільно обирати сімейного лікаря шляхом укладання відповідної декларації.

Статус ВПО дає додаткові права соціального характеру, про які буде зазначено нижче.

Рекомендації громадянам: Отримання статусу ВПО дає максимальні можливості особі у користуванні найширшим переліком прав, як і для постійних мешканців територіальної громади.

Рекомендації ОМС: Намагайтеся максимально облікувати ВПО та усіх мешканців територіальної громади, аби мати коректні дані для бюджетування, у тому числі отримання додаткових ресурсів з Державного бюджету, формування запитів на гуманітарну допомогу. Намагайтеся сформувати адресну комунікацію для сприяння у працевлаштуванні ВПО, які потребують такої допомоги.

Рекомендації Уряду: Уряду потрібно буде врахувати кількість ВПО для бюджетування медичної, освітньої та інших сфер, які залежать від кількості мешканців. Особливо, якщо ВПО не зможуть повернутися до свого місця постійного проживання протягом тривалого часу.

7. Спеціальні права ВПО / «нові виплати»

На період воєнного стану та одного місяця після його припинення чи скасування ВПО, можуть отримувати щомісячну допомогу на проживання від держави (постанова КМУ від 20.03.2022 №332) у розмірі:

- 3000 грн. на кожну дитину або людину з інвалідністю,

- 2000 грн. на кожну іншу особу.

Для отримання цих виплат потрібно **окремо звернутися з заявою** через ті ж самі точки обслуговування: Портал Дія / або УСЗН / або ЦНАП / або уповноважені особи громади. Тобто наявність довідки про ВПО не передбачає автоматичного призначення цієї допомоги.

Допомога на проживання призначається автоматично у нових розмірах без подання додаткових звернень тільки для ВПО, які станом на 01.03.2022 отримували щомісячну адресну допомогу для покриття витрат на проживання, відповідно до Постанови КМУ від 01.10.2014 №505.

Рекомендації громадянам: Слідкуйте за офіційними даними, коли можна буде стати на облік ВПО (та у яких установах в конкретній громаді) і подати заяву на відповідну допомогу.

Рекомендації ОМС: Вчасно та широко інформуйте громаду про нові види допомоги для ВПО і про час, з якого можна отримати і статус ВПО, і допомогу, і точки доступу до послуг та необхідні документи. Також на місцях варто намагатися забезпечити комплексність цих послуг – особа подає заяву на допомогу чи й інші послуги одночасно із заявою на довідку ВПО.

Рекомендації Уряду: загалом правильним рішенням є призначення простих виплат (щомісячна допомога на проживання) для ВПО, без зайвих умов і складних процедур. Можливо, було б правильно, щоб ці виплати взагалі призначалися та здійснювалися в проактивному режимі, без додаткового звернення особи. Або можна забезпечити комплексність цих послуг - за однією заявою передбачити можливість отримання низки послуг (у разі законодавчого запровадження такої єдиної заяви).

КОРИСНО врахувати, що власники житла, які безкоштовно розміщують ВПО, можуть отримати компенсацію витрат від держави у розмірі 14,77 грн. за одну людину на добу (Постанова КМУ від 19.03.2022 №333).

Для отримання компенсації необхідно:

а) внести інформацію про наявне житло, доступне для розміщення ВПО до веб-ресурсу «Прихисток» https://prykhystok.gov.ua/ або надати таку інформацію до виконавчого комітету місцевої ради;

б) не пізніше наступного дня після розміщення в своєму житлі ВПО подати заяву до виконавчого комітету, де зазначити дату поселення та дані людей, які розміщені. У разі зміни кількості осіб, які отримують розміщення подати інформацію про такі зміни;

в) щомісячно до 5 числа подавати заяву до виконавчого комітету щодо кількості днів та кількості людей, які проживають за програмою.

Рекомендації громадянам: У разі надання або можливості надавати житло ВПО зареєструйте таке житло на відповідному веб-порталі «Прихисток» або подайте письмово інформацію в ОМС. Дізнайтесь в ОМС офіційну додаткову інформацію для отримання компенсації. Якщо Ви ВПО – поінформуйте про такі можливості власника житла, де проживаєте.

Рекомендації ОМС: Вчасно та широко інформуйте громаду про компенсацію витрат за безкоштовне розміщення ВПО і точки доступу до послуг та необхідні процедури.

Рекомендації Уряду: запровадити можливість подавати необхідну інформацію для отримання компенсації віддалено, зокрема, електронними каналами.

8. Основні нормативно-правові акти щодо ВПО

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. № 1706-VII (з наступними змінами).

Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 509 "Про облік внутрішньо переміщених осіб" (зокрема, зі змінами внесеними Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи» від 13 березня 2022 р. № 269 та Постановою від 20 березня 2022 р. № 332).

Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. №332.

Порядок компенсації витрат за тимчасове розміщення ВПО, які перемістилися у період воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги ВПО для покриття витрат на проживання , в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, затверджений Постановою КМУ від 19 березня 2022 р. № 333.

Розпорядження КМУ «Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках програми "єПідтримка" від 6 березня 2022 р. № 204-р.

Постанова КМУ «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам». від 8 червня 2016 р. № 365.

Постанова КМУ «Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» від 5 листопада 2014 р. N 637.

Постанова КМУ «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» від 1 жовтня 2014 р. № 505.

<u>Рекомендації Уряду:</u> Враховуючи надвелику кількість ВПО після початку повномасштабного вторгнення рф 24.02.2022, виправданою є політика держави на максимальне спрощення адміністрування цієї сфери. Тобто дійсно мають бути прості процедури отримання статусу, і прості процедури надання допомоги.

Також було б правильно скоригувати назву цієї адміністративної послуги. Адже облік ВПО і видача довідки про ВПО – це лише організаційна сторона діяльності та формальний результат адміністративної послуги. Власне адміністративною послугою є – «надання/отримання статусу ВПО».